

Ocene, poročila, zapiski

V SPOMIN MAXU VASMERJU

Dne 30. novembra 1962 je umrl v Berlinu profesor Max Vasmer, brez dvoma najpomembnejši nemški slavist, obenem pa eden izmed tistih redkih izbrancev, katerih imena naštevamo v stroki med prvimi. Po rodu je bil baltiški Nemeč, rojen v Petrogradu, in svojo pot akademskega učitelja je začel na univerzi v Saratovu. Med rusko revolucijo se je umaknil najprej v Dorpat, kmalu nato pa v Leipzig. Od leta 1926 dalje pa je bil z dvema kratkotrajnima prekinitvama, v New Yorku in v Stockholmu, do svojega odhoda v pokoj profesor na berlinski univerzi.

Svoje življenje je posvetil raziskovanju slovanskega izraznega fonda, leksike in onomastike. Bogato praktično znanje jezikov, ki si ga je pridobil že v rani mladosti in ga je kasneje med študijem venomer dopolnjeval, mu je omogočilo, da se je razvil v najbolj temeljitega poznavalca jezikovnih razmer in lingvistične paleontologije ruskega prostora z vsem pripadajočim obširnimi zaledjem od grščine in iranščine do turkotatarskih, uraloaltajskih, ugrofinskih, baltskih in germanskih jezikovnih plasti, ki so odigrale svojo vlogo pri formiranju vzhodnoevropskega bazena. Združeval je v sebi nemiško temeljitost in slovansko širino. Ostalo bo še dolgo nepogrešljiv učitelj vsem, ki jih mikajo težavni in zapleteni problemi bazenske lingvistike in lingvistične stratigrafije. V slavistiki samo pri Miklošiču in Vasmerju lahko sledimo celotnemu ustvarjalnemu procesu, kako se iz opreznega, hiperkričnega in natančnega dela pri reševanju drobnih problemov, preko poglobljanja metod in temeljnih pogledov, rojevajo velike, neovržne sinteze. Med deli, s katerimi je postal slaven, bi omenil njegove monografije o slovanski kolonizaciji južnega dela Balkana, naprej »Greko-slavjanske etjudy« (1909) in nato še »Die Slaven in Griechenland« (1941). Temu je treba dodati še knjigo o obratnem procesu, o vplivanju Grkov na baltanske Slované »Die griechischen Lehnwörter im Serbokroatischen« (1944). S problemom kolonizacije ruskega prostora pa se ukvarjajo monografije »Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven, Die Iranier in Südrussland« (1923), ki ji sledi »Beiträge zur historischen Völkerkunde Osteuropas. I. Die Ostgränze der baltischen Stämme. II. Die ehemalige Ausbreitung der Westfinnen in den heutigen slavischen Ländern. III. Merja und Tscheremissen« (1932—1936), nato pa še celotna sinteza »Die alten Bevölkerungsverhältnisse Russlands« (1941).

Od prvih začetkov svojega znanstvenega delovanja pa je ves čas sistematično zbiral in pripravljajl gradivo za ruski etimološki slovar. Čeprav mu je med bombnim napadom na Berlin zgorelo vse gradivo do zadnjega listka, je vendarle še našel v sebi dovolj moči, da je v pičlem desetletju ponovno zbral vsaj najvažnejše gradivo in uresničil tudi ta načrt. Njegov »Russisches etymologisches Wörterbuch« (1953—1958) v treh knjigah na 2100 straneh je do sedaj največje in najbolj popolno delo te vrste pri Slovanih. Res se mu včasih pozna naglica in pogrešamo v njem marsikaj, na kar bi Vasmer v normalnih delovnih razmerah bolj tehtno odgovoril. Kljub temu je nepogrešljiv.

Smrt ga je dohitela v sedeminsedemdesetem letu starosti, ko je bil kot profesor že nekaj let v pokoju, ne pa še kot ustvarjalen delavec. Pred dobrim letom je začel izhajati njegov »Wörterbuch der russischen Gewässernamen«, ki naj bi tudi obsegal tri debele knjige, nedavno pa je izšel v njegovi redakciji tudi prvi zvezek najobsežnejšega dela »Russisches geographisches Namenbuch«, kritične izdaje toponičničnega gradiva, zamišljene v najmanj sto zvezkih. Upati smemo, da bodo njegovi najbližji učenci in sodelavci nadaljevali ta obsežni načrt.

Bolj mimogrede se je včasih dotaknil tudi slovenskih problemov. Posegel je v diskusijo o imenu Kranj, Kranjsko (Acta et comm. univ. Dorpat. B I, ur. 3, 8) in o Kosezih (Zbornik Miletiču, 1933, 164). Mnogo dragocenih slovenističnih in za slovenistiko važnih prispevkov pa najdemo v časopisu »Zeitschrift für slavische Philologie«, ki ga je on ustanovil leta 1923 in urejal do zadnjega. Tudi kot urednik knjiž-

nih serij »Veröffentlichungen des slavischen Instituts Berlin«, po vojni pa še »Grundriss der slavischen Philologie und Kulturgeschichte«, je pomemben ne samo za splošno slavistiko, ampak tudi za slovenistiko.

Med Slovenci je imel veliko osebnih prijateljev in v kritičnem času po koncu vojne sta tudi naša univerza in akademija pomagali z izdatnimi knjižnimi darili obnoviti njegovo delavnico.

France Bezljaf

NEKAJ NOVIH KNJIG O SLOVSTVU NOB

VI

NOB v celoti, vključujoč tudi kulturno in slovstveno dogajanje, je v naši publicistiki in znanosti, da izključimo leposlovje, izzval naravnost povodenj člankov, listkov, spominov, razprav, kritik, poročil itn. V knjigi Franceta Škerla pod naslovom Petnajst let bibliografije o narodnoosvobodilnem boju Slovencev, 1945—1959, ki jo je izdal in založil Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, 1962, pravi dr. Metod Mikuž v spremni besedi: »o nobenem našem zgodovinskem razdobju se še ni napisalo toliko kot prav o NOB« (V.). V resnici šteje Škerlova bibliografija (odslej ŠB) 6461 bibliografskih enot. Precejšen del govori o slovstvu. ŠB ima znanstven namen. Škerl o svojem gledanju na vprašanja bibliografije NOB razpravlja v predgovoru in utemeljuje svoje vidike. Ni tu mesto, da bi na široko govorili o teh vidikih, pogledali pa bomo, koliko knjiga utege pomagati našemu slavističnemu razpravljanju.

ŠB prekaša po svoji popolnosti in širini Slovensko bibliografijo (NUK). Čeprav skuša biti pomagalo predvsem za zgodovinsko raziskovanje NOB, priteza tudi kulturno dogajanje, slovstveno snovanje, gledališče, slikarstvo itn. Temeljna zahteva za prevzem katkega članka v ŠB je bila »njegova dokumentarna vrednost za proučevanje zgodovine NOB« (avtor, X). Tako mi je razumljivo, da ne najdem v ŠB tega in onega, kar bi po mojem mnenju sodilo v tako bibliografijo. Kultura je bila z NOB tako neposredno zlitá, da je najširše upoštevanje njenega deleža ali njenega uveljavljanja v teh letih neizogibno nujno. Širše upoštevanje kulturnega področja bi v ŠB pomenilo samo obogatitev, dasi seveda obenem obtežitev dosedanjega gradiva, od urednika pa razširitev dela in njegovih dosedanjih vidikov. Mislim, da ne bi bilo prav, uveljaviti tudi na slavističnem področju vidik, ki si ga zastavlja avtor, namreč da morajo biti v članku »natančno določeni prostor, čas in konkretne osebe« (VII). Zdi se mi, da moramo tu biti širši. Tudi osebna razmišljanja ali esejistična razglabljanja o slovstvenih pojavih in kulturnih prizadevanjih v NOB morejo bistveno dopolnjevati našo podobo, ki jo imamo o NOB. Zdaj ŠB prinaša mnogo reči, ki so zgolj drobci, samo nebstveno ponavljanje že drugje bolje in temeljiteje obravnavane teme, le premlevanje malenkostnega podatka. Primerjaj na primer, kaj vse in koliko je pisano o Rogu, o tehnikah, zlasti ljubljanskih, o potovanju v Jajce, o posameznih razvojnih stopnjah osvobodilnega boja v celoti ali v posameznih slovenskih pokrajinah in podobno. Številka skoraj šest tisoč in pol bibliografskih enot je visoka, vendar je vrednost prispevkov o zgodovini NOB zelo različna. Ne bi bilo napačno, ko bi bil Škerl tu širje odprl vrata tudi gradivu, ki se mu zdi mogoče premalo dokumentarno, pa zadeva naše slovstvo. Tistemu, ki se bo nadrobno ukvarjal s slovstvom NOB, naj velja opozorilo, da ne vsebujejo vsega bibliografskega gradiva ne ŠB ne Slovenske bibliografije, pa ne zato, ker nobena bibliografija po svojem bistvu nekako ne more biti popolna, ampak zato, ker se ljudje, ki nabirajo in odbirajo gradivo, razhajajo po svojih vidikih. Vsekakor pomeni ŠB bistveno bibliografsko pomoč tudi naši slavistiki, ne bo pa odveč, da Škerl sam ali kdo drug ob prvi priložnosti dopolni sedanjo bibliografijo, po načelu, da je bolje preveč kakor premalo, še z novim gradivom o slovstvu in kulturi v NOB.

Naj zapišem nekaj opomb, ki naj ne pomenijo dopolnjevanja, ampak le opozarjajo na vrzeli in opustitve, verjetno izhajajoče iz drugačnih pogledov na odbiranje bibliografskega gradiva, čeprav se ne morem ubraniti vtisa, kakor sem že zapisal, o precejevanju politične in vojaške dejavnosti.

ŠB pozna Černejevo, Husovo, Čampo, Široka, ki so med slovenskimi kulturnimi delavci bili žrtve vojne, ne pozna pa Košalka, Kozarja, Grahorja, Šiferja. O Pirnatu in Smrekarju imamo monografiji (1960, 1957), ki ju ne navaja. Upoštevana ni Menašejeva knjiga Mesesnelovega izbranega dela Umetnost in kritika, 1953, kjer imamo opis njego-